

ELS CASTELLARENCS QUE VAREN ANAR A «FER LES AMÈRIQUES»

FRANCESCA SALLÉS

CASTELLAR del Vallès no va restar al marge del moviment d'emigrants que varen anar «a fer les Amèriques», és a dir a fer fortuna. Us presentem una trentena de biografies (agrupades per famílies i per ordre alfabètic de famílies i al mateix temps per ordre alfabètic dels membres de la família) de tots aquells la memòria dels quals es conserva a Castellar pels parents, amics o coneguts. N'hi ha més, però no ens ha estat possible recollir-ne més que el nom i el cognom.

Entre els biografiats n'hi ha un que no respon al denominador comú d'haver marxat per «a fer les Amèriques»; és en Ramon Russinyol, que marxà per causa de les seves idees anarquistes.

Molts dels emigrants varen deixar a Cuba o a l'Argentina parents, fills i néts que encara conserven els lligams d'amistat amb els seus parents de Castellar i encara s'escriuen. El record del lloc on va néixer el seu avantpassat no s'ha pas perdut en la memòria dels anys sinó que continua viu. Agraïríem als familiars esmentats o bé a les famílies amb parents castellarencs emigrats a les Amèriques abans de la guerra civil, que ens facilitessin dades biogràfiques o bé correccions dels que hem esmentat per a una possible continuació en un altre número de PLAÇA VELLA.

1. BALSACH I CANET, Dolors: Nascuda el dia 3 de gener del 1883 al carrer Major del nostre poble. Es casà amb Antoni Viver, veí de Sabadell en el decurs de 1905. Tingueren dos fills, Antoni i Cassimir. Emigraren a Buenos Aires (Argentina) l'any 1912. Allà els nasqué una filla, Aurèlia. No varen tornar més a Castellar i la mare moria l'any 1965.
2. BERNABEU I LLINARES, Antònia: Nasqué el 1909, filla de Vicenç Bernabeu i Ibàñez i de Francesca Llinares i Llinares, ambdós del País Valen-

cià. El pare feia de cambrer a l'Ateneu i va marxar, sol, cap a Cuba el 1913. El 1914 varen marxar la seva esposa amb els tres fills del matrimoni, Francesc, Maria i Antònia, l'única nascuda a Castellar. Varen anar amb el seu marit i pare que treballava a «Central Santa María», prop de Ranchuelo a un «Ingenio» o fàbrica de sucre. L'any 1918 moriren de tifus la mare i la germana de l'Antònia, Maria. Visqueren a Mariano. L'Antònia es casà i tingué dos fills; ha fet de modista. Ara viu a Miami (EUA) amb un seu fill.

3. CASAJOANA I CASAJOANA, Gabriel: Nasqué el 1892. Molt jove marxà a Gijón a fer d'aprenent a la «Casa Massaveu». Des d'allà, l'any 1913, abans de fer el servei militar, partí cap a la República d'Argentina. Treballà de viatjant d'un sastre de Castellar, el cognom del qual era Vives. Es casà amb una súbdita alemanya i tingué dos fills, un noi i una noia. Vingué a Castellar dues vegades pels anys 30. Morí a Buenos Aires el 1958.

4. COMAS I LLARGUÉS, Baldomer: Nasqué a Castellar el 1867. Molt jove emigrà a l'Argentina i més tard a Xile, treballant al comerç. Allà es casà amb Lluïsa Reyes Rodríguez i no tingueren fills. Essent a Xile rebé i ensinistrà uns seus nebots, Valentí i Anicet, tots de cal Xixí. Al final de la dècada dels 1910 ja vidu, vingué amb la idea de viure del fruit del treball a Amèrica. Es feu construir la casa al carrer de Bonavista (nom que ell mateix trià i que fou acceptat) cantonada amb la Ctra. de Sentmenat, fent-ne construir d'altres dins la població. Més tard es casà amb una vídua, la senyora Anna Planas que tenia una filla, la Pilar Cabanas i Planas, amb les quals visqué fins que morí el 17 de març de 1931 als 64 anys.

— QUER I COMAS, Anicet: Va néixer el 1895. Marxà també a Xile a casa del seu oncle Baldomer cap el 1910. Regentà també, un negoci de queviures; es casà i tingué un fill i una filla. No tornà més a Castellar i el 1975 moria a Santiago de Xile.

— QUER I COMAS, Valentí: Nasqué el 1893. Als catorze anys, l'any 1907, se'n anà a Xile, on hi havia el seu oncle Baldomer. Amb ell aprengué i treballà molt de temps, fins que s'establí pel seu compte. L'any 1931 però, tornà a Castellar i comprà una tenda de queviures, l'actual «Pesca Salada La Catalana», al carrer Major. Es casà amb Rosa Vinyeta Pla i tingueren una filla, la Núria. Encara amb plena dedicació al treball moria sobtadament el 1942 amb 49 anys.

5. FORRELLAT I FATJÓ, Pere: Nasqué el 21 de desembre de 1891. Era de Ca l'Arcís Manyà. Va marxar a Cuba abans de l'any 1915 i el Dr. Verdager li va deixar les 300 pessetes del viatge. Treballà a «Casa Sallès», es casà a l'Havana i hi tingué fills. No va tornar més a Castellar.

6. GUASCH I CAPDEVILA, Josep: Nasqué als voltants de l'any 1860, i aproximadament marxà a Cuba cap el 1880. El motiu de la seva emigració fou per un desengany amorós. No tenia pares i les germanes grans ja eren

casades. Quan s'acomiadà digué que mai no escriuria ni voldria saber res de Castellar. El 1910 vingué a Sabadell un viatger, el qual s'acostà a Castellar a portar noves de l'emigrant i a saludar la seva família. Els explicà que havia posat una fonda a Santiago de Cuba (el seu pare havia estat fondista), i s'havia casat, la família del qual residia a Cuba. Josep Guasch era el germà de Fidel Guasch i Capdevila, conegut com el «Fidelet».

7. **HOMET I MASAVEU, Feliu:** Nascut al carrer de Sant Llorenç l'any 1829. Embarcà de jove a l'Argentina just en aquells anys del ressorgiment sobretot agrícola d'aquella república sudamericana. Retornà quan el nostre poble era als inicis de la seva industrialització i amb els bons ingressos adquirits, feu construir l'illa de cases al Passeig que porta el seu nom, com també un nou habitatge al carrer Major núm. 82, on s'instal·là amb els seus familiars, morint solter a l'edat de 85 anys el 1914.

8. **LLORET I SALLEN, Francesc:** Nascut al Passeig, núm. 56 l'any 1904, nebot dels Soler i Sallent d'aquesta mateixa llista. L'oncle Menna en un dels viatges ací, proposà als seus pares i a ell de traslladar-se amb ells a l'Argentina. Passat un temps ho acceptaren i als 17 anys embarcà i s'instal·là amb els oncles. Allà es casà i no tingueren fills. No tornà més a Castellar i el 1969 moria a Buenos Aires.

— **SALLEN I MANAU, Mercè:** Nascuda el 1884. Molt aviat de casats marxaren a treballar a l'Argentina. Tingueren un fill, en Juli. No van tornar més a Castellar. Ambdós morien cap els anys 1940.

— **SOLER I YSANTA, Joaquim:** Nasqué el 1881. Emigrà a l'Argentina amb la seva muller abans esmentada.

9. **PERICH I FRUITÓS, Remei:** Nasqué l'any 1863 al carrer de la Mina, núm. 14, filla de Macià Perich Bassas, nascut a Terrassa, i de Rosa Fruitós i Turrell de Sentmenat. El 1887 es casà amb el senyor Domingo Utesà Casanovas, natural de Sabadell i barber domiciliat al carrer Major, número 4, davant de Cal Torretes. Casada i amb dos fills, Joan i Josep, deixà la seva família per anar a l'Argentina a fer fortuna amb

*Remei Perich Fruitós
emigrà a l'Argentina a finals del segle XIX
juntament amb Josep Sallent (Foto: A.H.C.)*

SOCIETAT

- en Josep Sallent. Allà treballà com a modista. A començaments d'aquest segle tornà a Castellar, on moriria el 1902 a l'edat de 39 anys.
10. SALLENTE, Josep: Barber al carrer Major (al costat de Cal Torretes), marxà a l'Argentina juntament amb Remei Perich. Cap als anys trenta tornava a Castellar.
 11. SALLENTE MANAU, Menna: Nasqué el 6 de juliol de 1880. Era de ca l'Àngel. Quan Espanya debatia les seves possessions a Cuba, emigrà a l'Argentina. Allà treballà i es maridà amb una súbdita uruguaia. Tingueren una filla. Va venir algunes vegades a Castellar. Moria a l'Argentina el 1955.
 12. SALLÉS I CUSIDÓ, Joan: Va néixer el 1891, era com els altres germans de «Cal Carnisser gras», davant la Casa de la Vila. Marxà a Cuba el 1906, junt amb el seu germà, Josep; fundà la «Casa Sallés-Cuadros-Molduras-Estampas». Tornà el 1920 i es casà amb la filla del doctor Verdaguer, Maria. Tingué dues noies. Visqué a Terrassa i a Barcelona, però passà els estius a Castellar. Morí el 1970.
- SALLÉS I CUSIDÓ, Josep: Va néixer el 1881 i marxà a Cuba a finals de segle. Es va casar amb una cubana que portà a Castellar en un viatge que varen fer. La cubana fou l'admiració de tot Castellar per la seva vestimenta i maneres de fer tan exòtiques. Deixà el negoci que havia començat amb el seu germà, Joan, a un altre germà, Vicenç. Morí l'any 1930.
 - SALLÉS I CUSIDÓ, Maria: Germana dels anteriors. Nasqué el 16 de juliol de 1879. Es casà amb Francesc Arbonès i Esteve, de Lleida. Visqueren a Sabadell i van marxar a Còrdoba (Argentina) el 1907, on hi van instal·lar una tintoreria. Tingué quatre fills, dos d'ells a Sabadell i dos a l'Argentina. Morí el 20 d'agost de 1961.
 - SALLÉS I CUSIDÓ, Vicenç: Nasqué el 1876. Es casà amb Àngela Turell i Borrell i tingué tres fills, Vicenç, Teresa i Cecili. Vivien al carrer de la Mina i varen marxar tots cap a l'Havana el 1912. Treballà en un negoci familiar i cap als anys 50 va morir.
 - SALLÉS I TURELL, Cecili: Nasqué a Castellar el 1906, fill de Vicenç Sallés i Cusidó i d'Àngela Turell i Borrell. Marxà amb els seus pares i germans cap a l'Havana el 1912, estudià Periodisme i fou redactor de *La Estampa*. Actualment viu a l'Havana.
 - SALLÉS I TURELL, M. Teresa: Va néixer el 1902 i marxà a l'Havana el 1912 amb els seus pares i germans. Estudià música i es casà amb Josep Raventós, de l'Arboç del Penedès, director del Conservatori de l'Havana. Tingueren una filla, Angelita. Viuen ambdues a la capital de Cuba.
 - SALLÉS I TURELL, Vicenç: Nasqué a Castellar el 1904 i marxà a Cuba amb els seus pares i germans. Estudià Enginyeria i es casà amb Mercè Bohigas, neboda del nostre Carles Bohigas, l'autor de les Fonts de Montjuïc. Morí a Miami (EUA), on hi viu el seu fill, Jaume, arquitecte.
 - TURELL I BORELL, M. Àngela: Nasqué el 1880, es casà amb Vicenç

- Sallés i Cusidó. Marxà a l'Havana amb la seva família el 1912. El 1935 va fer un viatge a Castellar que va haver d'interrompre per causa de la guerra civil de l'any següent. Morí a l'Havana cap els anys cinquanta.
13. SABATER I GIRALT, Antònia: Nasqué el 1878, esposa d'en Ramon Soler i Pujol. Marxà a Cuba amb el seu marit i filla, Àngela, el 1913. Residiren a «Central Santa María», prop de Ranchuelo i a Cumanayagua. Tornaren tota la família el 1933 i residí a Castellar fins a la seva mort, el 1943.
- SOLER I PUJOL, Ramon: Va néixer el 1874. Feia de llauner a «Cal Romeu», i més tard posà una botiga de llauner al carrer Major, una mica més amunt de la Casa de la Vila. Marxà a Cuba el 1913 i va anar a treballar a un «ingenio» o fàbrica de sucre, a la vora de Ranchuelo, a «Central Santa María». Més tard es traslladaren al poble de Las Villas, Cumanayagua, on feu de llauner. Va marxar casat amb n'Antònia Sabater i Giralt, també de Castellar, i amb la seva filla, Àngela Soler Sabater. Tornaren el 1933 i residí a Castellar fins el 1951 que va morir.
- SOLER I SABATER, M. Àngela: Nasqué a Castellar el 1908. Marxà a Cuba als 5 anys amb els seus pares. Residí a «Central Santa María», prop de Ranchuelo, i a Cumanayagua, Las Villas. Tornà el 1933 i ha tingut una botiga al carrer del Molí fins a la seva mort, el 1989.
14. FARIGLE I BUXEDA, Ramona: Nasqué el 1881. Esposa de Joan Turell i Borrell. Amb el seu marit marxà a Cuba d'on tornaren el 1932. No van tenir fills. Morí a Castellar el 1970.
- TURELL I BORRELL, Joan: Germà d'Àngela Turell, casada amb Vicenç Sallés. Nasqué el 1883. Era de «cal Jaumató», del carrer de Sant Pau. Fou el petit de tres germans (tocava l'acordió). Es casà amb Ramona Farigle i Buixeda i cap el 1900 marxaren a Cuba, on regentaren una «bodega» a Marianao. Tornaren el 1932 i residiren a Terrassa, Sabadell i Castellar, on moriria el 1969.
15. RIUS I PLANAS, Amadeu: Vivia al carrer Sant Miquel. Marxà a Buenos Aires amb el seu germà Joan i allà van treballar el camp a una «hacienda», on hi havia bestiar i blat de moro. Els amos se'ls varen estimar molt i quan van plegar traspasaren el negoci als germans Rius. Vingué a Castellar el 1927 i tornà a marxar cap a Buenos Aires. Realitzà un altre viatge per veure la família el 1962. Romangué solter i durant la nostra guerra civil (1936-1939) envià molts paquets per a la seva família de Castellar. Morí a Buenos Aires el 1964.
- RIUS I PLANAS, Àngel: Nasqué el 4 d'octubre de 1897. Quan els seus germans, Amadeu i Joan, es guanyaren la vida a Buenos Aires, el varen enviar a buscar i allà es casà amb una argentina, amb la qual tingué cinc fills. No tornà més a Castellar i morí a Buenos Aires.
- RIUS I PLANAS, Joan: Va néixer el 15 d'abril de 1889. Marxà a Buenos Aires amb el seu germà Amadeu i treballaren a una «hacienda» que més

Família Soler-Sabater: Ma. Àngela Soler, Antònia Sabater i Ramon Soler i Pujol a «Santa Maria» (central sucrera) de Cuba, any 1918, aproximadament (Foto: A.H.C.)

- tard arribà a ser dels germans Rius. Es va casar a l'Argentina i tingué tres fills. Tant ell com els seus germans ajudaren molt a la família des d'aquí. Vingué a Castellar cap els anys trenta i des d'aquí va anar a fer un viatge a París i a Europa. Se'n tornà a Buenos Aires, on morí el 1980.
16. RIUS I VILA, Joan: Era de ca la Rossa de cal Tino. Nasqué el 16 de juny de 1891 al carrer de les Bassetes i de molt jove marxà a Amèrica. En tornar, cap als anys trenta posà un bar al Paral·lel de Barcelona. Més tard es casà amb la senyora Monegal que amb els seus germans regentaven una pensió del mateix nom a la plaça Catalunya, cantonada Rambles. No tingueren fills i durant els estius venien a Castellar. Morí a Barcelona.
17. RUSSIÑOL SAMPERE, Ramon: Nasqué cap el 1888. Feia de pastor. Per les seves idees anarquistes emigrà a Mèxic cap els anys vint, d'on fou expulsat cap els anys trenta. Durant els primers anys de la guerra civil (1936-1939) fou el màxim responsable de la F.A.I (Federació Anarquista Ibèrica) a Terrassa, lloc des del qual salvà algunes persones d'una mort segura. Afusellat el 1939-40, no obstant segons una nota inscrita en el tom 12, pàgina 103 del Registre Central a Castellar del Vallès del 28 de gener del 1967 pel Secretari diu: «Fallecido en Toulouse el dia 9 de enero de 1942».
18. TORT I ROCAVERT, Emili: Nasqué el 22 d'abril de 1881. Era germà de l'Antoni Tort. No se sap del cert la data de quan marxà a Cuba, però era molt jove. Allà hi passà uns anys de treball intens fins que ja gran es casà amb una súbdita cubana amb la que tingué una filla, Evora. Formada la família tingué la disort que als pocs dies de nascuda la nena moria sobtadament a La Havana, era l'any 1921. Passats uns anys moria també la seva muller però la filla viu actualment a la capital cubana.
19. BROSSA, ?: Com a nota anecdòtica contarem que fa poc temps un matrimoni, bons amics d'ací a Castellar, per motius de treball es desplaçaren a l'Argentina i trobant-se passejant per la ciutat de Rosario, un vianant se'ls acostà al sentir que parlaven català. Era un senyor ja gran, jubilat, i els digué que ell també parlava català perquè la seva mare era catalana i li ensenyà la nostra llengua, ell però ja era argentí. Li preguntaren de quin lloc de Catalunya provenia la seva mare, i aquesta fou la gran sorpresa quan els digué que era d'un poble anomenat «Castellar del Vallès». La conversa, molt amical i sorprenent per ambdós, fou breu i sols van saber que el seu segon cognom era Brossa. Segurament serien uns castellarencs o una castellarenca que a l'anar-se'n al nou món, optaren per fer d'allà, la seva definitiva pàtria.